

EUROPSKI PARLAMENT: POVIJESNI PREGLED

Europski parlament vuče podrijetlo iz Zajedničke skupštine Europske zajednice za ugljen i čelik (EZUČ), koja je bila zajednička skupština triju nadnacionalnih europskih zajednica koje su u to vrijeme postojale. Ta je skupština poslije dobila naziv „Europski parlament”. S vremenom je ova institucija, u koju se od 1979. izravno biraju zastupnici, doživjela korjenite promjene: od skupštine s imenovanim članovima postala je parlament s biranim zastupnicima, priznata kao jedan od inicijatora političkog programa Europske unije.

PRAVNA OSNOVA

- Izvorni Ugovori ([1.1.1.](#), [1.1.2.](#), [1.1.3.](#), [1.1.4.](#), [1.1.5.](#));
- Odluka i [Akt](#) o izboru zastupnika u Europskom parlamentu neposrednim općim izborima (20. rujna 1976.) izmijenjeni Odlukom Vijeća od 25. lipnja i 23. rujna 2002;
- Članak 14. stavak 2. Ugovora o Europskoj uniji (UEU).

TRI ZAJEDNICE — JEDNA SKUPŠTINA

Nakon uspostave Europske ekonomske zajednice i Europske zajednice za atomsku energiju Zajednička skupština EZUČ-a proširena je kako bi obuhvatila sve tri zajednice. Nova skupština od 142 zastupnika, sada pod nazivom Europska parlamentarna skupština, prvu je sjednicu održala 19. ožujka 1958. godine u Strasbourgu, a 30. ožujka 1962. promijenila je ime u Europski parlament.

OD IMENOVANE SKUPŠTINE DO BIRANOG PARLAMENTA

Prije uvođenja neposrednih izbora zastupnike u Europskom parlamentu imenovali su nacionalni parlamenti država članica. Svi su zastupnici dakle imali dvostruki mandat.

Na konferenciji održanoj u Parizu 9. i 10. prosinca 1974. odlučeno je da bi se neposredni izbori „trebali održati 1978. ili poslije”, a od Parlamenta je zatraženo da podnese nove prijedloge kojima bi se zamijenio prvotni nacrt Konvencije iz 1960. U siječnju 1975. Parlament je usvojio novi nacrt Konvencije na temelju kojeg su predsjednici država ili vlada, riješivši prvo niz pitanja oko kojih je bilo nesuglasica, postigli dogovor na sastanku 12. i 13. srpnja 1976.

Odluka i Akt o izboru zastupnika u Skupštinu na neposrednim općim izborima potpisani su 20. rujna 1976. u Bruxellesu. Akt je stupio na snagu u srpnju 1978. nakon što su ga ratificirale sve države članice, a prvi izbori održani su od 7. do 10. lipnja 1979.

PROŠIRENJA

Nakon pristupanja Danske, Irske i Ujedinjene Kraljevine Europskim zajednicama 1. siječnja 1973. ([prvo proširenje](#)) broj zastupnika u Europskom parlamentu povećao se za 198.

Nakon drugog proširenja [pristupanjem Grčke](#) 1. siječnja 1981., 24 grčka zastupnika u EP-u imenovao je prvo Grčki parlament, da bi ih u listopadu 1981. zamijenili zastupnici izabrani na neposrednim izborima. Drugi neposredni izbori održani su od 14. do 17. lipnja 1984.

[Trećim proširenjem](#) 1. siječnja 1986. broj zastupničkih mjesta porastao je s 434 na 518 dolaskom 60 španjolskih i 24 portugalska zastupnika koje su imenovali njihovi nacionalni parlamenti, a poslije zamijenili zastupnici izabrani na neposrednim izborima.

Nakon ujedinjenja Njemačke sastav Parlamenta ponovno je prilagođen zbog demografskih promjena. U skladu s prijedlozima koje je Parlament iznio u [rezoluciji od 10. lipnja 1992.](#) naslovljenoj „Jedinstveni izborni postupak: plan raspodjele mjesta zastupnika u Europskom parlamentu”, broj zastupnika u Europskom parlamentu za izbore u lipnju 1994. porastao je s 518 na 567. Nakon [četvrtog proširenja](#) EU-a broj europskih zastupnika porastao je na 626, a mjesta su među novim državama članicama raspodijeljena pravedno, u skladu s navedenom rezolucijom.

Na međuvladinoj konferenciji koja se tijekom 2000. održavala u Nici u Francuskoj uvedena je nova raspodjela mjesta u Europskom parlamentu koja je primijenjena na europskim izborima 2004. godine. Maksimalni broj zastupnika (prethodno određen na 700) porastao je na 732, a broj mjesta namijenjenih za 15 starih država članica smanjen je za 91 zastupničko mjesto (sa 626 na 535). Preostalih 197 mjesta proporcionalno je raspodijeljeno među svim starim i novim državama članicama.

[Pristupanjem Bugarske i Rumunjske](#) 1. siječnja 2007. broj mjesta u Parlamentu privremeno je povećan na 785 kako bi se obuhvatilo zastupnike iz tih zemalja. Nakon izbora održanih od 4. do 7. lipnja 2009. broj zastupničkih mjesta smanjen je na 736. Kako je Ugovorom iz Lisabona u članku 14. stavku 2. UEU-a maksimalni broj zastupnika ograničen na 751, a do sljedećih izbora privremeno je bilo dopušteno da se njihov broj poveća na 754, broj od 736 zastupnika izabranih u lipnju 2009. u sazivu od 2009. do 2014. povećan je za 18 zastupnika nakon što su države članice ratificirale protokol o izmjeni donesen na međuvladinoj konferenciji održanoj 23. lipnja 2010. Pristupanjem Hrvatske 1. srpnja 2013. maksimalni broj zastupničkih mjesta privremeno se povećao na 766 kako bi u Europski parlament ušlo 12 hrvatskih zastupnika izabranih u travnju 2013. (u skladu s člankom 19. [Akta o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske](#)).

Za izbore koji su se održali 2014. ukupni broj zastupničkih mjesta ponovno je smanjen na 751. Raspodjela mjesta ponovno je revidirana s obzirom na povlačenje Ujedinjene Kraljevine koje je stupilo na snagu 1. veljače 2020. ([1.3.3.](#)). Uzimajući u obzir demografske promjene u državama članicama od izbora 2019., u skladu s prijedlogom Parlamenta iz njegove [rezolucije od 15. lipnja 2023.](#) dodijeljeno je dodatnih 11 mjesta.

Europsko vijeće donosi konačnu odluku jednoglasno, za što je potrebna suglasnost Parlamenta.

POSTUPNO ŠIRENJE OVLASTI

Do prvog proširenja proračunskih ovlasti Parlamenta u skladu s [Ugovorom iz Luxembourga](#) potpisanim 22. travnja 1970. došlo je kad su doprinosi država članica zamijenjeni vlastitim sredstvima Zajednice (1.4.1.). Sljedeći takav ugovor, kojim su dodatno ojačane ovlasti Parlamenta, potpisan je u [Bruxellesu 22. srpnja 1975.](#) (1.1.2.).

[Jedinstvenim europskim aktom](#) od 17. veljače 1986. Parlament je dobio veću ulogu u nekim zakonodavnim područjima (postupak suradnje), a odlučeno je i to da je za ugovore o pristupanju i pridruživanju potrebna njegova suglasnost.

[Ugovor o Europskoj uniji](#) od 7. veljače 1992., kojim je uspostavljena Europska unija (EU) i uveden postupak suodlučivanja u nekim zakonodavnim područjima, a postupak suradnje proširen na druga područja, označava početak preobrazbe Parlamenta u ulogu suzakonodavca. Parlament je tim Ugovorom također dobio ovlast za davanje konačnog odobrenja sastava Komisije, što je bio važan iskorak u smislu političkog nadzora Parlamenta nad izvršnom vlašću EU-a (1.1.3.).

[Ugovorom iz Amsterdama](#) od 2. listopada 1997. postupak suodlučivanja proširen je na većinu zakonodavnih područja, a u okviru te reforme Parlament je postao suzakonodavac ravnopravan Vijeću. Od tada je i za imenovanje predsjednika Komisije potrebno odobrenje Parlamenta, čime je dodatno pojačano njegovo pravo nadziranja izvršne vlasti. Područje primjene postupka suodlučivanja dodatno je prošireno Ugovorom iz Nice.

[Ugovor iz Nice](#), kojim su izmijenjeni UEU, Ugovori o osnivanju Europskih zajednica i određeni povezani akti, potpisan je 26. veljače 2001., a stupio je na snagu 1. veljače 2003. Cilj tog novog Ugovora bio je reformirati institucionalnu strukturu EU-a kako bi mogla odgovoriti na izazove budućeg proširenja. Zakonodavne i nadzorne ovlasti Europskog parlamenta povećane su, a glasovanje kvalificiranom većinom u Vijeću prošireno je na više područja (1.1.4.).

[Ugovorom o funkcioniranju Europske unije \(UFEU\)](#) (1.1.5.) od 13. prosinca 2007. još su jednom bitno proširena područja primjene glasovanja kvalificiranom većinom u Vijeću (nova metoda, u skladu s člankom 16. UEU-a, primjenjuje se od 1. studenoga 2014.) te postupka suodlučivanja, koji je proširen na oko 45 novih zakonodavnih područja. Taj „redovni zakonodavni postupak“ postao je najčešći način odlučivanja, a primjenjuje se na sva važna područja politike iz UFEU-a (članak 294., prethodni članak 250. Ugovora o osnivanju Europskih zajednica). Uloga Parlamenta u pripremama budućih izmjena ugovora također je postala važnija (članak 48. UEU-a). Osim toga, kao dio Ugovora iz Lisabona (i u početku kao dio neuspješnog nacrtu Ugovora o Ustavu za Europu), [Povelja Europske unije o temeljnim pravima](#), koju su na Europskom vijeću 7. prosinca 2000. u Nici potpisali predsjednici Parlamenta, Komisije i Vijeća, postala je pravno obvezujuća (4.1.2.).

Nakon europskih izbora održanih od 23. do 26. svibnja 2019. postalo je jasno da je Parlament u potpunosti iskoristio odredbe članka 14. UEU-a u kojem stoji: „Europski parlament, zajedno s Vijećem, izvršava zakonodavne i proračunske funkcije. On

izvršava funkcije političkog nadzora i savjetovanja kako je utvrđeno u Ugovorima. On bira predsjednika Komisije.”

Nedavna istraživanja o tome koliko Parlament doprinosi rastu pokazala su da zakonodavstvo koje Parlament priprema, naročito ono kojim se jačaju prava stanovnika i poduzeća EU-a, godišnje doprinosi BDP-u Unije s više od jednog bilijuna eura^[1]. Još jedan značajan doprinos osigurava se iz proračuna EU-a (1.4.3.)^[2]. Zakonodavstvo utemeljeno na dokazima i stručnom znanju potkrijepljeno je [studijama i radionicama](#) koje provodi pet resornih odjela koji pružaju neovisno stručno znanje, analizu i savjete o politikama na zahtjev odbora, izaslanstava, predsjednika, Predsjedništva i glavnog tajnika.

Na izborima 2014. i 2019. europske političke stranke (1.3.3.) glasačima su predstavile svoje vodeće kandidate za položaj predsjednika Komisije. S priličnom se sigurnošću može tvrditi da se sustav vodećih kandidata pokazao uspješnim u povećanju broja glasača na europskim izborima.

Nakon što je 24. siječnja 2020. potpisan [Sporazum o povlačenju Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske iz Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju](#), Parlament je dao svoj pristanak za odluku Vijeća da sklopi taj Sporazum o povlačenju (članak 50., stavak 2. UEU-a). Parlament je 29. siječnja 2020. tu odluku odobrio sa 621 glasom za i 49 protiv i to je bio posljednji put da su zastupnici iz Ujedinjene Kraljevine sjedili u Parlamentu jer je povlačenje stupilo na snagu 1. veljače 2020.

Svoj pristanak na sklapanje [Sporazuma o trgovini i suradnji između Europske unije i Europske zajednice za atomsku energiju, s jedne strane, i Ujedinjene Kraljevine Velike Britanije i Sjeverne Irske, s druge strane](#) Parlament je dao 28. travnja 2021. (članak 218., stavak 6.a UFEU-a).

Sljedeći će se izbori za Europski parlament održati od 6. do 9. lipnja 2024.

Ovaj informativni članak pripremio je Resorni odjel za prava građana i ustavna pitanja Europskog parlamenta.

Udo Bux / Mariusz Maciejewski
11/2023

[1]Maciejewski M., Contribution to Growth: Delivering Economic Benefits for Citizens and Businesses (Doprinosi rastu: Ostvarivanje gospodarskih koristi za građane i poduzeća), publikacija za Odbor za unutarnje tržište i zaštitu potrošača, Resorni odjel za gospodarsku i znanstvenu politiku te politiku kvalitete života, Europski parlament, Luxembourg, 2019.

[2]Stehrer R. et al., How EU funds tackle economic divide in the European Union (Kako se sredstvima EU-a rješava problem gospodarskog jaza u Europskoj uniji), Resorni odjel za proračunska pitanja, Europski parlament, Luxembourg, 2020.

